

Наукові перспективи

Видавнича група

Наукові інновації та передові технології

Державне управління

Економіка

Право

Педагогіка

Психологія

4(56) 2026

Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного управління

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

***«Наукові інновації та
передові технології»***

*Державне управління, економіка,
право, педагогіка, психологія*

№ 4(56) 2026

Київ – 2026

Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration

within the work of the Publishing Group «Scientific Perspectives»

«Scientific innovations and advanced technologies»

*Public administration, economics,
law, pedagogy, psychology*

№ 4(56) 2026

Kyiv – 2026

ISSN 2786-5274 Print
УДК 001.32:1 /3](477)(02)
R30-04851

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-4\(56\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-4(56))

«Наукові інновації та передові технології»

Державне управління, економіка, право, педагогіка, психологія: журнал. 2026. № 3(55) 2026. С. 3909.

Журнал започаткований у 2021 році з метою розвитку вітчизняного наукового людського капіталу, соціальних наук та журналістики

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія KB № 24962-14902P від 13.09.2021 р.*

*Рекомендовано до друку Президією Всеукраїнської Асамблеї докторів наук з державного управління
(Рішення від 06.04.2026, № 3/4-26)*

Журнал видається за наукової підтримки: Інституту філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан), громадської організації «Асоціація науковців України», громадської організації «Християнська академія педагогічних наук України» та громадської організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання»

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 30.11.2021 № 1290 журналу присвоєно категорію "Б" із права

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 01.02.2022 № 89 журналу присвоєно категорію "Б" із педагогіки

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 07.04.2022 № 320 журналу присвоєно категорію "Б" із економіки та державного управління

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 20.06.2023 № 768 журналу присвоєно категорію "Б" зі спеціальностей 073 - менеджмент, 076 - підприємництво та торгівля, 015 - професійна освіта

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.08.2023 № 1035 журналу присвоєно категорію "Б" зі спеціальності 053 - психологія

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу у галузях державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та його інтеграції у світовий науковий простір, шляхом оприлюднення результатів наукових досліджень.

Головний редактор:

Дибкова Людмила Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформатики та системології Київського національного економічного університету ім. Вадима гетьмана (Україна)

Редакційна колегія:

- **Бабчук Олена Григоріївна** кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ, (Україна)
- **Беньковська Наталя Борисівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки Інституту Військово-Морських Сил Національного університету "Одеська морська академія" (Україна)

- **Біляковська Ольга Орестівна** доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (Україна)
- **Волошин Олена Романівна** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії та здоров'я Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна)
- **Гончарук Валентина Анатоліївна** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)
- **Гумеїр Гусейн Ахмедов** доктор педагогічних наук, професор, Завідувач відділу Інституту освіти Азербайджанської Республіки (Азербайджан)
- **Доктор Мутмайна** викладач Університету Аль Асярія Мандар Сулавесі Барат, Індонезія, ад'юнкт-професор Департаменту освіти, Університет Manipal GlobalNxt Малайзії (Малазія)
- **Жуков Валері**, Університет Миколи Коперника в Торуні (Польща)
- **Журавльова Лариса Петрівна** доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Україна)
- **Кернас Андрій В'ячеславович** доктор філософії в галузі психології, кандидат психологічних наук, дійсний член Української психологічної асоціації, магістр права, магістр педагогіки, доцент кафедри Практичної психології Одеського національного морського університету, старший викладач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету (Україна)
- **Коренева Інна Миколаївна** доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої і фізико-математичної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка; професор кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (Україна)
- **Лаппо Віолетта Валеріївна** - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології Коломийського навчально-наукового інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, (Україна)
- **Марчук Оксана Олександрівна** - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (Україна)
- **Мірошніченко Валентина Іванівна** - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України (Україна)
- **Ненько Юлія Петрівна** доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України, (Україна)
- **Ордановська Олександра Ігорівна** доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інноваційних технологій та методики навчання природничих наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Україна)
- **Островська Маріанна Ярославівна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II (Україна)
- **Пасько Ольга Миколаївна** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки, Одеський державний університет внутрішніх справ.(Україна)
- **Помиткіна Любов Віталіївна** доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Україна)
- **Р. Ахмад Закі Ель Ісламі**, доцент, професор, доктор філософії, Департамент наукової освіти, Факультет підготовки вчителів та освіти, Університет Султана Агенга Тіртаєса (Індонезія)
- **Сайд М. Ісмаїл** доктор наук, професор, професор кафедри англійської мови, Коледж природничих наук і гуманітарних наук, Університет принца Саттама бін Абдулазіза, Аль-Хардж (Саудівська Аравія)
- **Самусь Тетяна Володимирівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри професійної освіти та технології сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (Україна)
- **Снігур Олена Миколаївна** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерної та програмної інженерії Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Україна)
- **Степанова Наталія Михайлівна** кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри початкової та спеціальної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Україна)
- **Толочко Світлана Вікторівна** доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Україна)
- **Хохліна Олена Петрівна** доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Україна)
- **Шулігіна Раїса Андріївна** кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

- Заушнікова М.Ю., Нежинська О.О., Шевченко В.А.** 2392
ПРОФІЛАКТИКА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ПІДТРИМКА ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
- Іваненко Б.Б., Демчук Г.М.** 2405
КОГНІТИВНІ ЧИННИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ КРИЗИ
- Калайтан Н.Л., Бідюк І.А.** 2413
ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ
- Калініна Т.С., Яцинік А.В.** 2423
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬСЯ В РОДИНАХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
- Клименко Р.В.** 2435
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІГРАФОЛОГІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ
- Кондратюк С.Л., Сабліна Н., Кадацька О.М.** 2448
ПСИХОЛОГІЧНА ДЕКОМПРЕСІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ: КОГНІТИВНІ МОДЕЛІ ПОДОЛАННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОЇ ДЕСТРУКЦІЇ
- Корнієнко О.О.** 2458
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІМПЛІЦИТНИХ ТЕОРІЙ КОРУПЦІЇ В ЕМПІРИЧНІЙ ПЛОЩИНІ
- Коробка І.М.** 2472
ПРАВОСВІДОМІСТЬ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ
- Костюніна О.В., Рожнов В.Г.** 2484
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ КОМБАНТІВ У ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ (УКРАЇНА)
- Кравченко Т.Ю., Старікова К.К.** 2496
ПСИХОСОМАТИКА ОЖИРІННЯ ТА РОЛЬ СІМЕЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ДОПОМОЗІ

УДК 159.923.2:355.01(477)

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-4\(56\)-2484-2495](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-4(56)-2484-2495)

Костюніна Олена Володимирівна кандидат психологічних наук, викладач, кафедра педагогіки, психології та філології, Харківська державна академія культури (ХДАК), м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0001-9693-8455>

Рожнов Валерій Георгійович кандидат медичних наук, старший викладач, кафедра медицини катастроф та військової медицини, Полтавський державний медичний університет, м. Полтава

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ КОМБАТАНТІВ У ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ (УКРАЇНА)

Анотація. Стаття присвячена комплексному емпіричному дослідженню структурних трансформацій професійної ідентичності комбатантів, які перебувають в умовах тривалого екстремального стресу в зоні бойових дій. У роботі обґрунтовано, що в умовах війни професійна ідентичність перестає бути виключно інструментом самореалізації та перетворюється на жорстку захисну систему, що забезпечує біологічне та психологічне виживання особистості. Професія воїна стає основою життєдіяльності, де всі когнітивні ресурси спрямовані на фільтрацію життєво важливих загроз.

Методологічну основу дослідження складає авторська «тріада О. Костюніної», що включає 3D-модель професійної ідентичності (когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий виміри), психосемантичну матрицю та дискурсивно-графічний тест (ДГТ) (О.Костюніна). Даний підхід дозволив виявити глибинні, неусвідомлювані шари психіки військовослужбовців, які часто приховані за «професійним фасадом» при використанні стандартних опитувальників через специфічну військову субкультуру.

В ході дослідження доведено, що бойовий стрес детермінує радикальну адаптивну перебудову особистості: перехід від «аксіологічної» до «захисної» моделі ідентичності. Встановлено докорінну реструктуризацію ієрархії механізмів психологічного захисту. Домінуючими механізмами у комбатантів визначено ізоляцію афекту (8,6 бала) та заперечення (7,9 бала), що створюють «психологічну броню» та блокують емоційні реакції. Натомість у контрольній групі цивільних осіб переважає раціоналізація (6,2 бала), що вказує на здатність до рефлексивної переробки досвіду.

Ключовим результатом роботи є розрахунок та застосування Коефіцієнта ригідності професійної ідентичності (КРПІ). Емпірично встановлено, що після 9 місяців служби КРПІ стабілізується на позначці 0,91, що свідчить про формування жорсткого «мілітарного ядра». У 68% учасників основної групи

виявлено високий рівень ригідності, що супроводжується деперсоналізацією (1,6) та арготизацією мови (1,9).

Практична значущість дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо реінтеграції ветеранів. Автори наголошують, що процес повернення до мирного життя має базуватися не на спробах «видалення» воєнного досвіду, а на його інтеграції в нову, гнучку структуру особистості. Рекомендовано використання методу ДГТ для керованої деконструкції «мілітарного ядра», демілітаризації мислення та легітимізації «цивільного Я» через роботу з семантичними маркерами та «розморожування» емоцій.

Ключові слова: професійна ідентичність, комбатанти, бойовий стрес, триада О. Костюніної, 3D-модель ідентичності, дискурсивно-графічний тест (ДГТ), психологічний захист, ізоляція афекту, Коефіцієнт ригідності професійної ідентичності (КРПІ), мілітарне ядро, реінтеграція ветеранів, психосемантична матриця.

Kostyunina Olena Volodymyrivna Candidate of Psychological Sciences, Lecturer at the Department of Pedagogy, Psychology and Philology, Kharkiv State Academy of Culture, Odesa, <https://orcid.org/0000-0001-9693-8455>

Valeriy Georgievich Rozhnov Candidate of Medical Sciences, Senior Lecturer, Department of Disaster Medicine and Military Medicine, Poltava State Medical University, Poltava

TRANSFORMATION OF COMBATANTS' PROFESSIONAL IDENTITY IN THE COMBAT ZONE (UKRAINE)

Abstract. The article is devoted to a comprehensive empirical study of the structural transformations of the professional identity of combatants in conditions of prolonged extreme stress in the combat zone. It is substantiated that under war conditions, professional identity ceases to be solely a tool for self-realization and turns into a rigid protective system that ensures the biological and psychological survival of the individual. The profession of a warrior becomes the basis of life activity, where all cognitive resources are directed at filtering vital threats.

The methodological basis of the study is the author's "O. Kostyunina triad," which includes a 3D model of professional identity (cognitive, emotional-value, and behavioral dimensions), a psychosemantic matrix, and the Discursive-Graphic Test (DGT). This approach allowed for identifying the deep, unconscious layers of the military personnel's psyche, which are often hidden behind a "professional facade" when using standard questionnaires due to a specific military subculture.

The study proves that combat stress determines a radical adaptive restructuring of the personality: a transition from an "axiological" to a "protective" identity model. A radical restructuring of the hierarchy of psychological defense mechanisms has been

established. The dominant mechanisms in combatants are identified as isolation of affect (8.6 points) and denial (7.9 points), which create "psychological armor" and block emotional reactions. In contrast, rationalization (6.2 points) prevails in the control group of civilians, indicating an ability for reflective processing of experience.

The key result of the work is the calculation and application of the Professional Identity Rigidity Coefficient (PIRC). It was empirically established that after 9 months of service, the PIRC stabilizes at 0.91, which indicates the formation of a rigid "military core." In 68% of the participants in the main group, a high level of rigidity was found, accompanied by depersonalization (1.6) and argotization of speech (1.9).

The practical significance of the study lies in the development of recommendations for the reintegration of veterans. The authors emphasize that the process of returning to civilian life should be based not on attempts to "remove" military experience, but on its integration into a new, flexible personality structure. The use of the DGT method is recommended for the controlled deconstruction of the "military core," demilitarization of thinking, and legitimization of the "civilian self" through work with semantic markers and the "unfreezing" of emotions.

Keywords: professional identity, combatants, combat stress, O. Kostyunina's triad, 3D model of identity, Discursive-Graphic Test (DGT), psychological defense, isolation of affect, Professional Identity Rigidity Coefficient (PIRC), military core, reintegration, psychosemantic matrix.

Постановка проблеми. Обрана тема дослідження зумовлена необхідністю вивчення глибинних особистісних трансформацій фахівців екстремальних професій. Професійна ідентичність комбатантів у зоні бойових дій є не лише аксіологічним конструктом, а перетворюється на захисну систему, що забезпечує виживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційні підходи до вивчення наслідків бойового стресу, закладені в роботах Р. Лазаруса та Г. Сельє, а їх подальший розвиток отримано у вітчизняній військовій психології О. Романишин, О. Кокур, М. Приходько, В. Огоренко, І. Данилюк, Т. Траверсе, С. Максименко, В. Мороз та інші.) акцентують увагу на симптоматиці дезадаптації. Однак клінічні методи та стандартизовані опитувальники, орієнтовані на свідомі самозвіти, виявляються малоефективними в армійському середовищі. Це зумовлено дією механізмів «професійного фасаду», високою соціальною бажаністю та специфічною військовою субкультурою, де визнання психологічних труднощів сприймається як ознака профнепридатності. Тому, критично актуальним стає пошук інструментів, здатних проникати в глибинні, неусвідомлювані верстви професійної ідентичності комбатантів.

Методологічним фундаментом для вирішення цього завдання виступає психосемантичний підхід (О. Г. Шмельов, Є. Ю. Артем'єва), що розглядає особистість через призму індивідуальних сенсів та «образу світу». Особливе місце серед таких інструментів займає дискурсивно-графічний метод (ДГТ),

розроблений О. Костюніною. Унікальність даного методу полягає в інтеграції вербального дискурсу та графічної репрезентації, що дозволяє зафіксувати «семантичні розриви» — дисонанс між тим, що військовослужбовець декларує свідомо, і тим, як він відчуває свою професійну роль.

Мета статті: висвітлення закономірностей, механізмів та динамічних характеристик дискурсивно-графічних репрезентацій професійного «Я» комбатантів (на основі методу ДГТ О. Костюніної) як індикаторів їхньої психологічної адаптації та ризиків професійної деструкції.

Виклад основного матеріалу. Трансформація професійної ідентичності та зміна механізмів психологічного захисту у комбатантів в умовах бойових дій — процес адаптації психіки до екстремального стресу, де, ідентичність «цивільної людини» в зоні бойових дій витісняється ідентичністю «воїна». Основними ознаками виділено: гіперідентифікація з роллю (професія стає основою особистості; військовий сприймає себе виключно через призму підрозділу та виконання завдань); зміну ціннісних орієнтирів (поняття обов'язку, побратимства та виживання стають домінуючими, тоді як колишні кар'єрні чи особисті цілі втрачають значущість); звуження часової перспективи (планування обмежується короткими термінами («тут і зараз»), що є необхідним для виживання, але ускладнює подальшу ресоціалізацію; механізми психологічного захисту (в умовах загрози життю вони стають більш жорсткими та примітивними, що дозволяє витримати надмірне психічне навантаження). Висвітлені зміни є адаптивними на фронті (допомагають вижити), але стають дезадаптивними у цивільному житті. Після повернення військовий може відчувати «кризу ідентичності», оскільки старі механізми захисту більше не потрібні, а нові соціальні ролі здаються «чужими».

У дослідженні взяли участь 650 осіб: основна група — комбатантів в зоні бойових дій (n=320 осіб), контрольна група — цивільні особи (n= 330 осіб).

Застосовані методики: дискурсивно-графічний тест (DGT) О. Костюніної; опитувальник «Індекс життєвого стилю» (LSI) Плутчика-Келлермана.

Математична обробка: описові статистики (M_i), кореляційний аналіз (r-Пірсона), коефіцієнт ригідності професійної ідентичності (КРПІ)

У дослідженні було використано авторську Модель трансформації професійної ідентичності комбатантів (тріада О.Костюніної) (рис.1). у зоні бойових дій, запропоновану О.Костюніною. Опис моделі надається нижче.

3D-модель професійної ідентичності (О.Костюніна – С.Симоненко) дозволяє розглянути ідентичність комбатанта у трьох вимірах, які в зоні бойових дій зазнають радикальних змін. Динаміка компонентів моделі: елементи ідентичності не зникають, а змінюють свою «вагу» та ієрархію. Професійна складова стає домінантною («я — передусім солдат»), зміщуючи сімейну чи особистісну у фонове значення для збереження боєздатності. Виміри 3D-моделі, що задіяні: когнітивний вимір (Знання/Усвідомлення), відбувається переоцінка професійних компетенцій. Цивільні знання витісняються специфічними

військовими навичками. Образ «Я-професіонал» звужується до функціоналу, необхідного для виживання та виконання бойового наказу; емоційно-ціннісний вимір (*Ставлення*), змінюється ставлення до професії від «роботи/служби» до «місії/долі». Виникає специфічна професійна гордість, часто змішана з екзистенційним болем або почуттям провини уцілілого; поведінковий вимір (*Реалізація*), трансформація патернів поведінки від статутних до інтуїтивно-адаптивних. Професійна ідентичність проявляється через автоматизм дій у стресових ситуаціях.

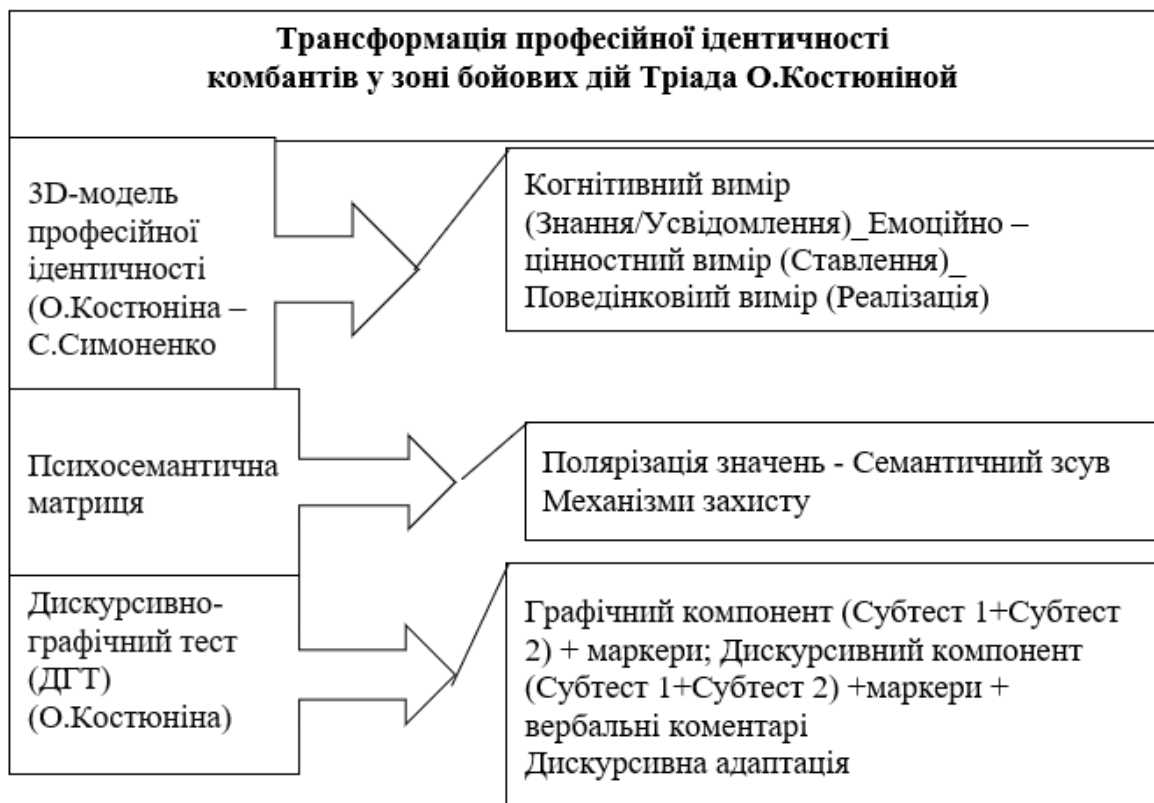

Рис.1. Тріада О.Костюніної

Психосемантична матриця - «карта значень - символів», яку військовий присвоює навколишній реальності. Семантичне перекодування: психологічні захисти (раціоналізація чи інтелектуалізація) діють як своєрідні фільтри матриці: травматичний досвід не «стирається», а йому надаються нові значення (символи), які дозволяють особистості інтегрувати екстремальні події в професійну картину світу. У зоні бойових дій матриця перебудовується: полярізація значень, категорії «свій — чужий», «життя — смерть», «безпека — небезпека» стають контрастними. Проміжні відтінки зникають; семантичні зсуви: слова «тиша», «небо», «дорога» набувають нових, зазвичай тривожних професійних значень; механізми захисту (інтелектуалізація або ізоляція афекту) дозволяють комбанту оперувати категорією «втрата» як «цифрами» або «ресурсом», захищаючи психіку від розпаду.

Дискурсивно-графічний тест (ДГТ) (О.Костюніна) - ключова методика виявлення прихованих, неусвідомлених чинників ідентичності та роботи захисних механізмів. Графічний компонент висвітлює «образ Я» комбатанта. Наприклад, наявність зброї, засобів захисту або відсутність людських рис тесту ДГТ свідчить про ступінь злиття з роллю «комбатанта» та рівень деперсоналізації; дискурсивний компонент (текстовий супровід)- дозволяє проаналізувати психолінгвістичний сенс та неусвідомлені проєкції квадратів ДГТ та сприяє виявленню зони внутрішнього конфлікту, тобто, ДГТ ефективно фіксує розрив між "Я-реальним" (виснаженим, травмованим) та "Я-професійним" (незламним воїном). Маркерами виступають: використання професійного жаргону або специфічних метафор, які розкривають структуру домінуючих захистів, що домінують у професійній свідомості комбатанта. Дискурсивна адаптація (ДГТ): мова та графічні образи військового стають специфічно «щільними». Трансформація проявляється у заміні емоційних описів на функціональні: не втрата чутливості, а спосіб контейнування стресу через нові професійні метафори.

Математична обробка результатів дослідження здійснювалась за допомогою розробленого **Коефіцієнта Ригідності Професійної Ідентичності (КРПІ/PIRSC)**, який дозволив перевести якісні дані ДГТ у кількісні показники для кореляційного аналізу (Таблиця 1). КРПІ дозволяє: обчислити середнє арифметичне для різних підрозділів, наприклад, порівняти штурмові підрозділи і тилові служби тощо; провести кореляційний аналіз, а саме: виявити зв'язок між КРПІ та тривалістю перебування на «нулі».

Кожен протокол ДГТ оцінювався за 6 ключовими критеріями (3 графічні + 3 дискурсивні)

Формула розрахунку КРПІ. Сумма балів за всіма критеріями (максимально 12) поділено на кількість критеріїв

$$\text{КРПІ} = \frac{\sum(G_{1,2,3} + D_{1,2,3})}{12}$$

Ключ:

0 – 0,3 - Гнучка ідентичність. Високий потенціал до реінтеграції

0,-0,7 - Помірна ідентичність. Помірна ригідність. Сформоване «мілітарне ядро». Потрібна профілактика.

Таблиця 1

Шкала оцінювання маркерів ДГТ (0–2 бали)

Критерій	0 балів (Адаптивно)	1 бал (Тривожно)	2 бали (Ригідно)
Образ «Я» (Г)	Людина у цивільному/змішаному	Людина у формі (чітке обличчя)	Схематизм / Техніка / Зброя
Деталізація (Г)	Побутові деталі, фон	Лише військові атрибути	Гіпердеталізація зброї / агресія
Простір (Г)	Відкритий, динамічний	Статичний, обмежений	«Футляр» / Бліндаж / Техніка
Суб'єктність (Д)	Домінує «Я»	Змішане «Я / Ми»	Виключно «Ми» або безособово
Термінологія (Д)	Побутова мова	Професійний жаргон + емоції	Тільки арго / сухий звіт
Емоційність (Д)	Багата емоційна лексика	Скупі емоції	Повна відсутність почуттів

Примітка. Г (G) — графічний компонент; Д (D) — дискурсивний компонент

Порівняльний аналіз КРПІ проводився у виділених групах досліджуваних: комбатанти після тривалого перебування в зоні бойових дій (група А) та групи новобранців/тилових підрозділів (група Б).

На діаграмах (Рис.2-4) показано розподіл показників професійної ідентичності за методикою ДГТ О. Костюніної. Високі показники в групі комбатантів, що знаходяться в зоні бойових дій, свідчать про активацію захисних механізмів дисоціації та раціоналізації як засобів збереження цілісності Я».

На рис.2. показано загальну картину адаптації психіки і розподіл ригідності ідентичності (КРПІ).

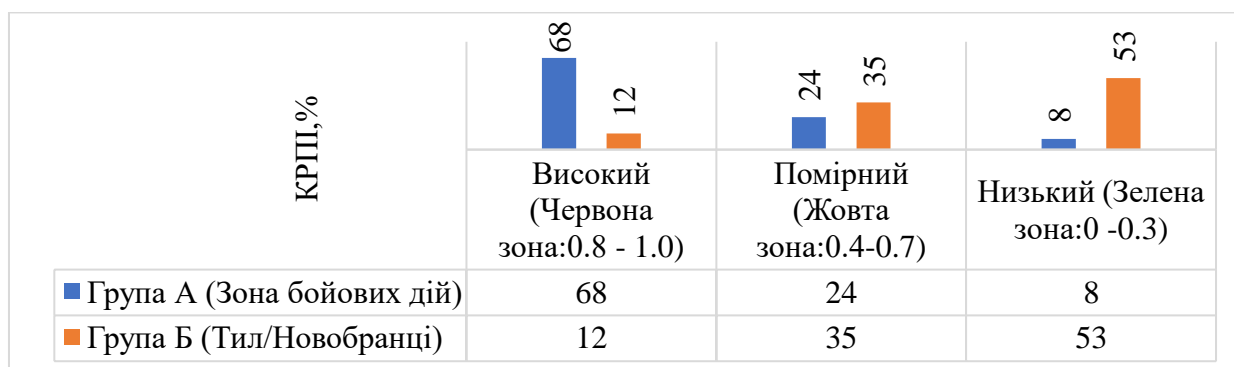

Рис2. Розподіл рівнів ригідності ідентичності (КРПІ), %

На рис.2. ми спостерігаємо у групі А «зсув праворуч», тобто, професійна ідентичність стає жорсткою (ригідною) як механізм захисту. Кількісний зріз КРПІ: 68% комбатантів у зоні бойових дій мають високий рівень ригідності ідентичності. Це свідчить про адаптивну реструктуризацію, тобто, створення жорсткого «мілітарного ядра» для виживання в екстремальних умовах.

На рис.3. показано «арматури» захисту, що «тримають» ідентичність.

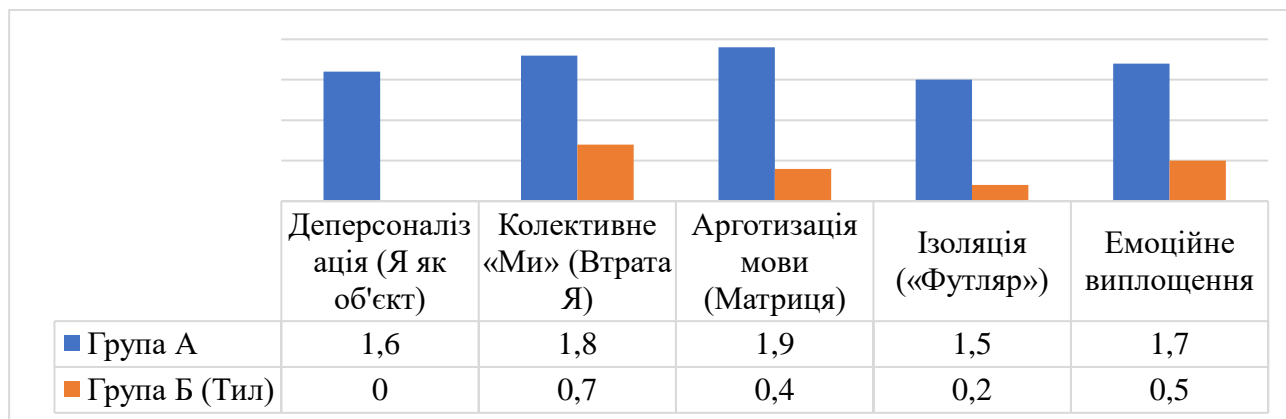

Рис.3. Вираженість окремих маркерів ДГТ (середній бал, 0-2)

На рис.3. найвищі показники зафіксовано за шкалами «Арготизація» та «Колективне Ми». Сміслові маркери (ДГТ): найвищі показники зафіксовані за шкалами «Арготизація мови» (1.9) та «Колективне Ми» (1.8).

Це свідчить про повну перебудову психосемантичної матриці: індивідуальне «Я» розчиняється в групі, а цивільні смисли заміщуються бойовими алгоритмами.

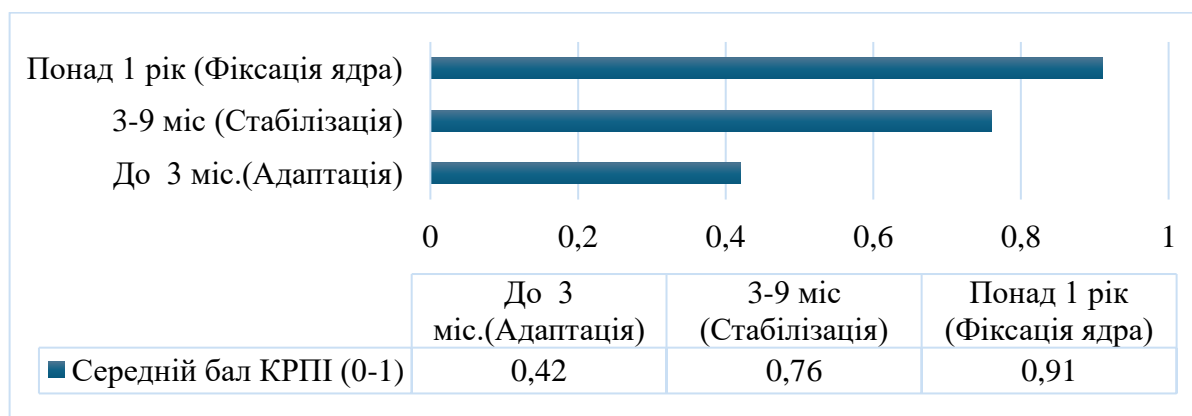

Рис.4. Динаміка зростання КРПІ залежно від терміну служби

На діаграмі (рис.4) висвітлено, що, після 9 місяців перебування в зоні бойових дій коефіцієнт КРПІ стабілізується на позначці 0.91, що вказує на «зацементованість» воєнної ідентичності, ідентичність стає критично ригідною, що вимагатиме тривалої реінтеграції. Чинник часу: спостерігається лінійна динаміка зростання ригідності.

Емпіричний аналіз трансформації професійної ідентичності (за тріадою О. Костюніної) (див. рис. 2-4) підтверджує, що, в умовах бойових дій професійна ідентичність комбатанта зазнає реструктуризації, де домінують механізми дисоціації (висока деперсоналізація) та раціоналізації (сухий дискурс).

Високий рівень КРПІ (0.91) у військових із досвідом понад рік вказує на формування специфічного «мілітарного ядра» особистості, що є адаптивним для фронту, але створює бар'єри для повернення в цивільне середовище.

Прогноз для реінтеграції: високі бали за показниками «Деперсоналізація» (1.6) та «Ізоляція» (1.5) є предикторами складної соціальної адаптації. Психологічні захисти, що рятували на фронті (дисоціація, раціоналізація), стають головними бар'єрами у мирному житті. Звертаємо увагу, що, ми визначаємо процес трансформації не, як руйнування ідентичності а, її реструктуризація. Психологічні захисти в цьому сенсі, виступають «стабілізаторами» 3D-моделі, які не дають професійному дискурсу розпастися під тиском вітальної загрози. Такий підхід методологічно дозволяє відійти від трактування стану комбатанта як «порушення» і перейти до розуміння адаптивної трансформації. Тобто, **трансформація — це створення нової, більш жорсткої, але цілісної структури «Я», де механізми захисту виступають не як перешкоди, а як «арматура», що тримає професійну ідентичність в умовах надвисокого тиску.** Таким чином, отримані дані доводять: чим ефективнішою є адаптація комбатанта до бойових дій, тим складнішою і тривалішою має бути програма його подальшої реінтеграції.

Попри високу статистичну значущість отриманих результатів, слід виділити певні **обмеження** проведеного дослідження. По – перше, зрізовий характер дослідження: метод «поперечних зрізів» дозволяє констатувати наявність кореляційних зв'язків, але обмежує можливості щодо виявлення каузальної (причинно-наслідкової) динаміки. Для відстеження стійкості виявлених деформацій ідентичності необхідні лонгітюдні спостереження на етапі ресоціалізації. По- друге, специфіка вибірки: дослідження охоплювало переважно комбатантів, які перебувають безпосередньо в зоні бойових дій. Отримані дані можуть мати обмежену релевантність для ветеранів із тривалим анамнезом перебування в тилових умовах або для військових фахівців небойових спеціальностей. По – третє, експертна оцінка ДГТ: попри високий коефіцієнт конкордації між експертами, інтерпретація проєктивних маркерів ДГТ завжди містить елемент суб'єктивізму, що є невід'ємною рисою якісного аналізу в психології. І, нарешті, вплив екстремальних умов на психомоторику: під час тестування в зоні бойових дій на графічні показники (натиск, тремор лінії) могли впливати не лише психічні чинники, а й об'єктивні фізичні фактори (втома, недосип, температурні умови) тощо, що потребує врахування при інтерпретації ДГТ.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати закладають підґрунтя для наступних напрямів наукового пошуку, а саме:

– лонгітюдний моніторинг, де, пріоритетним завданням стане вивчення динаміки професійної ідентичності на етапі демобілізації та ресоціалізації. Необхідно з'ясувати, чи є виявлена «когнітивна редукція» образу «Я-професіонал» оборотною, або ж вона трансформується у стійку професійну деформацію.

– диференціація за видами військ, тобто, ми бачимо доцільним проведення порівняльного аналізу між фахівцями різних підрозділів (операторів БПЛА, штурмової піхоти та військових медиків), оскільки характер стресогенності їхньої діяльності може зумовлювати специфічні конфігурації захисних плеяд.

– гендерний аспект: дослідження особливостей трансформації ідентичності у жінок-військовослужбовців в умовах зон бойових дій дозволить розробити більш точні, гендерно-чутливі програми психологічної підтримки.

– технологізація методу ДГТ (О.Костюніної): перспективним є створення цифрового алгоритму обробки ДГТ із використанням нейромереж для автоматизованого аналізу графічних маркерів (натиску, штриховки, композиції тощо). Це дозволить проводити масовий експрес-скринінг психологічного стану особового складу без залучення великої кількості експертів.

Спираючись на отримані дані, визначено **головний принцип: реінтеграція** — це не «видалення» воєнного досвіду, а його **інтеграція в нову, більш гнучку структуру особистості** (тріада О.Костюніної). Таким чином, рекомендації для військових психологів спрямовані на керування деконструкцією «мілітарного ядра» та відновлення сегментів цивільної ідентичності, а саме:

– опрацювання 3D-моделлі: розширення рольового репертуару: актуалізація «сплячих» ідентичностей (дискурсивно – графічний тест (ДГТ) (О.Костюніна) – терапевтичний аспект). Важливо не замінити роль «воїна», а зробити її однією з багатьох, а не єдиною; легітимізація цивільного Я: допомогти ветерану усвідомити, що зняття форми не є зрадою побратимів, а є переходом до іншого виду професійної та соціальної активності;

– робота з психосемантичної матрицею (протоколи ДГТ): рекодування значень; демілітаризація мови (трансформація терміну «об'єкт» назад у «будинок» або «людина»); робота з поляризацією для подолання чорно-білого мислення («свій-чужий», «безпека-небезпека»). Навчати бачити «сірі зони» в цивільному житті, де конфлікти не є фатальними;

– корекція за результатами ДГТ (О.Костюніної): «розморожування» емоцій»; подолання дисоціації(якщо в протоколі ДГТ зафіксовано «замкнені контури» або деперсоналізацію тощо; трансформація дискурсу: заохочувати перехід від «Ми» (підрозділ) до «Я» (особистість). Вправи на опис власних почуттів («Я відчуваю...», «Мені страшно/радісно...») допомагають зруйнувати захисну раціоналізацію.

– робота з захисними механізмами - трансформація ізоляції афекту (створення безпечного простору, де військовий може дозволити собі емоційну вразливість);

– екологічна деконструкція агресії: навчання технік каналізації гніву, який на фронті був захисним механізмом, у конструктивну цивільну діяльність (спорт, волонтерство, робота).

Висновки. У ході емпіричного дослідження трансформації професійної ідентичності комбатантів у зоні бойових дій було отримано результати, що дозволяють зробити певні висновки.

1. Екстремальний стрес у зоні бойових дій зумовлює перехід від «аксіологічної» до «захисної» моделі професійної ідентичності. Професія перестає бути засобом самореалізації і стає інструментом виживання, де всі когнітивні ресурси спрямовані на фільтрацію загроз. Виявлена ригідність кореляційних зв'язків в групі комбатантів є вагомим чинником ризику виникнення ПТСР та глибокої професійної деформації.

2. Вперше обґрунтовано, що реструктуризація професійної ідентичності комбатантів в зоні бойових дій (за триадою О. Костюніної) є детермінантою подальшої реінтеграції. Доведено, що, чим жорсткішою є психосемантична матриця та вищою гіперідентифікація з роллю комбатанта (зафіксована у протоколі ДГТ), тим складнішим стає зворотний процес розмивання воєнних сенсів та відновлення цивільних компонентів 3D-моделі ідентичності.

3. Доведено докорінну реструктуризацію ієрархії механізмів психологічного захисту. Встановлено, що в зоні бойових дій домінуючими стають жорсткі, ізолюючи захисти: «Ізоляція афекту» (8,6 балів) та «Заперечення» (7,9 балів). Такий розподіл захисних механізмів дозволяє комбатантам дистанціюватись від травматичних подій та блокувати емоційні реакції для збереження функціональності. На противагу, у групі «Цивільні», переважає «Раціоналізація» (6,2 бала), що вказує на здатність рефлексивної переробки досвіду без втрати зв'язку з емоційною сферою.

4. Виявлено високий рівень внутрішньої психоемоційної напруженості через графічну експерсію (триада О.Костюніної). Висока інтенсивність графічних маркерів Дискурсивно – графічного теста, ДГТ (О.Костюніної) свідчить про значний обсяг невідреагованого емоційного досвіду, який «контенується» у несвідомому через неможливість вербальної переробки в умовах бойових дій.

Література

1. Костюніна О. В. Дискурсивно-графічний тест / модифікація цветової контроль (ДГТ) : наук.-метод. твір. А. с. № 74328 Україна. 2018. 5 с.
2. Костюніна О. В., Симоненко С. М. Структурно-інтегральна 3D модель професійної ідентичності педагога-організатора в умовах закладу рекреації: стаття. А. с. № 143316 Україна. 2026.
3. Костюніна О. В. Програма психосоціальної реабілітації О. В. Костюніної поліцейських та військовослужбовців : підрозділ у навч.-метод. посібнику. А. с. № 143314 Україна. 2026.
4. Костюніна О. В. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності педагога-організатора в умовах рекреаційних установ : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2024. 22 с. URL: www.pdpu.edu.ua (дата звернення: 30.03.2026).

5. Костюніна О. В. Психологічна структура професійної ідентичності педагога-організатора рекреаційного закладу: структурно-інтегральна 3D модель та її прикладне втілення. *Рекреаційна психологія дитинства: теорія і практика* : кол. монографія / за заг. ред. С. М. Симоненко. Київ : Центр учбової літератури, 2017. С. 243–265.

6. Симоненко С. М., Костюніна О. В. Структурно-інтегральна 3D модель професійної ідентичності педагога-організатора в умовах закладу рекреації. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Психологія»*. 2021. № 71. С. 81–91. doi: 10.26565/2225-7756-2021-71-09.

7. Симоненко С., Грек О., Костюніна О. Опанувальна поведінка та життєстійкість в умовах бойового стресу. *Science and Education*. 2024. № 1.

8. Abramciow R., Symonenko S., Kostyunina O. et al. Integrated Psychological Rehabilitation Following Combat Trauma: Cognitive and Affective Recovery in Military Personnel. *Acta Neuropsychologica*. 2025. Vol. 23, No. 4. P. 487–501. doi: 10.5604/01.3001.0055.4329.

References

1. Kostyunina, O. V. (2018). *Diskursivno-graficheskiy test / modifikatsiya tsvetovoy kontrol (DGT)* (Discursive-graphic test / color control modification) (Copyright Certificate No. 74328).

2. Kostyunina, O. V., & Symonenko, S. M. (2026). *Strukturno-intehralna 3D model profesiinoi identychnosti pedaho-orhanizatora v umovakh zakladu rekreatsii* (Structural-integral 3D model of professional identity of a teacher-organizer in a recreation facility) (Copyright Certificate No. 143316).

3. Kostyunina, O. V. (2026). *Prohrama psykhosotsialnoi reabilitatsii O. V. Kostyuninoi politseiskikh ta viiskovosluzhbovtiv* (O. V. Kostyunina's program of psychosocial rehabilitation of police officers and military personnel) (Copyright Certificate No. 143314).

4. Kostyunina, O. V. (2024). *Psykholohichni osoblyvosti stanovlennia profesiinoi identychnosti pedaho-orhanizatora v umovakh rekreatsiinykh ustanov* (Psychological features of the formation of professional identity of a teacher-organizer in recreational institutions) (Extended abstract of candidate's thesis). Odesa. www.pdpu.edu.ua

5. Kostyunina, O. V. (2017). *Psykholohichna struktura profesiinoi identychnosti pedaho-orhanizatora rekreatsiinoho zakladu: strukturno-intehralna 3D model ta yii prykladne vrilennia*. In S. M. Symonenko (Ed.), *Rekreatsiina psykholohiia dytynstva: teoriia i praktyka* (pp. 243–265). Tsentr uchbovoi literatury.

6. Symonenko, S. M., & Kostyunina, O. V. (2021). Structural-integral 3D model of professional identity of the teacher-organizer in the conditions of a recreation facility. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Psychology"*, (71), 81–91. doi.org

7. Symonenko, S., Hrek, O., & Kostyunina, O. (2024). *Opanuvalna povedinka ta zhyttiistiikist v umovakh boiovoho stresu* (Coping behavior and resilience under combat stress). *Science and Education*, (1).

8. Abramciow, R., Symonenko, S., Kostyunina, O., et al. (2025). Integrated Psychological Rehabilitation Following Combat Trauma: Cognitive and Affective Recovery in Military Personnel. *Acta Neuropsychologica*, 23(4), 487–501. doi.org

Дата першого надходження статті до видання: 21.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.04.2026

